

ANJUMAN | КОНФЕРЕНЦИЯ | CONFERENCES

O'ZBEKISTONDA MILLIY TADQIQOTLAR:

DAVRIY ANJUMAN

DAVRIYLIGI: 2018 | 2022

МЕНДЕЛЕЕВ ДМИТРИЙ ИВАНОВИЧ
(1834-1907)

2022
FEVRAL
№37

CONFERENCES.UZ

Toshkent shahar, Amir
Temur ko'chasi, pr.1, 2-uy.

+998 97 420 88 81

+998 94 404 00 00

www.tadqiqot.uz

www.conferences.uz

**ЎЗБЕКИСТОНДА МИЛЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ
АНЖУМАНЛАР:
11-ҚИСМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЗБЕКИСТАНА: СЕРИЯ
КОНФЕРЕНЦИЙ:
ЧАСТЬ-11**

**NATIONAL RESEARCHES OF
UZBEKISTAN: CONFERENCES
SERIES:
PART-11**

ТОШКЕНТ-2022

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистонда миллий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” [Тошкент; 2022]

“Ўзбекистонда миллий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” мавзусидаги республика 37-қўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 28 февраль 2022 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2022. - 11 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн даврий анжуманлар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий анжуманлари таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳтил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ

1. Ismoilov Sanjarbek Shavkatovich JISMONIY TARBIYANI BOSHQA TARBIYA TURLARI BILAN BOG'LAB OLIB BORISH METODIKASI.....	7
2. Toshmanova Gullola Egamberdiyevna JISMONIY TARBIYA – SALOMATLIK GAROVI.....	9

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯНИ БОШҚА ТАРБИЯ ТУРЛАРИ БИЛАН БОГ’ЛАБ ОЛИБ БОРИШ МЕТОДИКАСИ

Ismoilov Sanjarbek Shavkatovich

Xorazm viloyati Xiva tumani
39-son maktab jismoniy tarbiya
va madaniyati o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada jismoniy tarbiya fanini boshqa fanlar bilan bog‘liqligi va ta’lim taraqqiyoti uchun islohotlarning o‘rni. Ta’lim-tarbiya berishda, shaxs shakllanishidagi yoshlarimizning qalbida ona yurtga sadoqat, va fidoyilik tuyg‘ularini shakllantirish xususida mulohazalar yurutamiz

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, ota-onalar, Sinf o‘quvchilari, ma’naviy-marifiy ishlar, kuch-g‘ayrat, aqliy mehnat, jismoniy bilimlar, aqlning o‘shishi

“Har qanday mehnat – bu aqliy, jismoniydir. Agar aqliy va jismoniy mehnat orasidagi farqni ajratsak, bittasida asosiy rolni miya, ikkinchisida muskullar o‘ynaydi. Miyaning faoliyati muskullarning o‘zaro faoliyatiga, muskullar faoliyati esa miyaning boshqarishi orqali amalga oshiriladi”, - degan edi Chernishevskiy.

Jismoniy bilimlar asoschisi P.F. Lesgaft ko‘rsatganidek, aqliy va jismoniy rivojlanish bir-biri bilan uzviy bogliq. Aqlning o‘shishi va rivojlanishi o‘z navbatida jismoniy rivojlanishni taqazo qiladi. Jismoniy tarbiyaning vazifasi shunda muvaffaqiyatli hal qilinadiki, shugullanuvchilar jismoniy mashqlarni ongli ravishda tushunib bajarsalar yoki ular sport mashg‘ulotlariga qiziqib, tashabbus ko‘rsatib ijodiy yondashsalar, organizmda harakat malakalarini to‘g‘ri shakllanishi, funktsional qobi-liyatlarini rivojlanishi uchun umumiy maxsus bilimlarga tayanishlari lozim bo‘ladi. Jismoniy tarbiyada yoki sportda talantni ochish shug‘ullanuvchida umumiy jismoniy rivojlanganlik va tayyorlanganlik hamda soha bo‘yicha chuqur malakaviy bilimlarga ega bo‘lish, bosh miya, muskullar faoliyatidan foydalanish ko‘r-koronalikka yo‘l qo‘ymaslikni talab qiladi. Mashg‘ulotga ongli munosabatda bo‘lmaslik talantni so‘nishiga sabab bo‘ladi. Eng havflisi shugullanuvchida bir tomonlamalilik, faqat sport bilan shugullanishgagina odat shakllanadi – jamiyat uchun esa boqi-mandalar ko‘payadi. Sport trenirovkasi sirlariga sho‘ngish, uni tushunish, shugullanuvchi mahoratini oshishiga olib keladi. Bunga faqat har tomonlamalilik orqaligina erishish mumkin. Jahon rekordlarini o‘rnatish, chempionlik lavozimlari uchun kura-shish, sportchidan yuqori saviya, chuqur bilim va jismoniy qobiliyatni talab qiladi. Bunga erishish uchun esa mashaqqatli mehnat, o‘tkir intellekt sohibi bo‘lishlik talab qilinadi.

Boksga estetik sport turi emas, deb baho beradilar. Bu mulohaza to‘g‘rimi? Yuqori texnik tayyorgarlikka ega bo‘lgan bokschi harakati olam-olam zavq beradi. Qolaversa ruhiy, axloqiy, jismoniy sifatlarni rivojlantiradi, namoyon qiladi. Yaxshi bokschi mard, irodali, botir bo‘lishi amaliyotdan aniq. Did bilan tushunib, tomosha qila olishni o‘zi estetik zavq beradi, uni tarbiyalaydi. Takomillashgan harakat texnikasi, avtomatizm darajasidagi harakat ko‘nikmasiga ega bo‘lgan sportchi yoki fizkulpturachilar harakat faoliyatini erkin, ravon, keraksiz kuch sarflashlarsiz, keraksiz harakat-larsiz bajaradilar. O‘qitish (o‘rgatish) va tarbiyalash murakkab jarayon bo‘lib, u shug‘ullanuvchi sportchi (o‘quvchi va bolalar) ongiga shunday ta’sir etishni nazarda tutadiki, toki ular jismoniy tayyorgarligini (umumiy va maxsus), mashklanish (trenirovka), musobaqalashish jarayonlarini muvaffaqiyatli olib borishlari uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘zlashtirsinar. Shunday ta’sir ostida ularda yana onglilik – faollilik bilan, sportchining burchiga sadoqatli va Vatani uchun mas’uliyat hissi kabi sifatlar shakllanadi. Ta’limiy va tarbiyaviy ta’sir eng avvalo insonning ruhiyatiga, ongiga qaratilgan bo‘ladi, Bunday ta’sirni to‘g‘ri tashkil etish uchun inson ruhiyatini yaxshi bilish kerak. Inson ruhiyati uning sezgilarida, idrokida, xotirasida,

hayolida, tafakkurida va xokazolarida namoyon bo'ladi. Kundalik bulib har birimiz o'zga kishilar ruxiy faoliyati namoyon bo'lishini kuzatamiz va baholaymiz. Masalan, kimningdir aqliga, xotirasiga, jismoniy kobiliyatiga (kuch, tezkorlik chakkonlik chidamlilik egiluvchanlik), hayolot olamiga qoyil qolamiz, tasanno aytamiz, yoki aksincha, o'zgalardagi, ba'zan esa o'zimizdagi tez unutuvchan-lik parishonxotirlik kabi sifatlarni qoralaymiz. Tajribali jismoniy tarbiya o'qituvchisi va sport murabbiyi ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etishda o'z sinflaridagi ruhiy holatni e'tiborga olgan holda u yoki bu shug'ullanuvchi sportchini (o'quvchi va bolalarni) ongiga qanday ta'sir o'tkazishni bilishadi, Bilim, ko'nikma va malakalar-ni egallashning qonuniyatlarini, insonni tulaqonli shaxe qilib kamol toptirish yo'llarini bilmagan jismoniy tarbiya o'qituvchisi va sport murabbiyi, tarbiyachilar tajribasizliklari munosabati bilan maqsad moe kelmaydi natijada jismoniy tarbiya o'qituvchisi va sport murabbiyi xatoliklarga yo'l qo'yishadi. Bunday vaziyatda olingan natijalar qo'yilgan bunday nomutanosiblikning sababini bilmaydi, natijada o'zi olib borayotgan ta'lim-tarbiya ishidagi kamchiliklarni to'zata olmaydi.

Asosiy adabiyotlar:

1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга қурамыз. Тошкент “Ўзбекистон” – 2017 й.
2. Ш.Мирзиёев Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамыз. “Ўзбекистон” НМИУ, 2016 й.

JISMONIY TARBIYA – SALOMATLIK GAROVI

Toshmanova Gullola Egamberdiyevna

Norin tumani 32-maktab jismoniy
tarbiya fani o'qituvchisi

***Annatsiya.** Jismoniy tarbiya, badan tarbiya — sog'liqni mustahkamlash-ga, odam organizmini uyg'un ravishda rivojlantirishga qaratilgan umumiy tarbiya-ning uzviy qismi.*

***Kalit so'zlar:** jismoniy tarbiya, badan tarbiya, salomatlik.*

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikni qo'lga kiritgandan so'ng barcha sohalarda har tamonlama yuksalish yuz berayotganini ko'rishimiz mumkin. Jismoniy-siyosiy va ma'naviy o'zgarishlar umuminsoniy qadriyatlar tizimida yangilanish, insonning barcha shaxsiy ehtiyojlari, talablari va ma'nfaatlari birinchi o'ringa ko'tarilayotganini, ayniqsa o'sib kelayotgan yosh avlodlarning ma'naviy- axloqiy va jismoniy imkoniyatlari yanada oshayotgani bugungi kunda sir emas.

Jamiyatda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, aholi salomatligini mustahkamlash, jismonan sog'lom, ma'nan boy yosh avlodni tarbiyalash, aholini jismoniy tarbiya va sport bilan keng jalb etishni keng jalb etishni ta'minlashga yo'naltirishda. Organizmdagi moddalar almashinuvi jarayoni bajarilayotgan ish darajasiga moslahsadi. Mustaqil O'zbekiston Respublikasining strategik vazifalaridan birikelaajakdagi barcha ezgu ishlarni amalga oshirishga qodir bo'lgan jismoniy sog'lom va ma'naviy barkamol shahsni voyaga yetkazishdan iborat. Bu vazifalarni amalga oshirish uchun nazariy bilimlarni chuqur o'rganishimiz, sog'lom turmush tarzini shakllantirish va takomillashtirishda yangi bilimlarni egallashimiz, zamon talablari darajasida ta'lim texnologiyalaridan foydalanib, kelajak avlod vakillarini vatanparvar, o'z kasbining yetuk bilimdon egasi qilib tarbiyalamog'imiz darkordir. Bu yo'lda ta'lim va tarbiya berish barobarida o'quv ishlarini rejalashtirishga hamda ularni samarali olib borishga yangicha va ijodiy qarashimiz, ishga tashabbuskorlik bilan yondoshmog'imiz kerak.

Jamiyatdagi jismoniy madaniyat ahvolini bildiruvchi ko'rsatkichlardan biri. Jismoniy tarbiyaning asosiy vositalari: jismoniy mashg'ulotlar, organizmni chiniqtirish, mehnat va turmush gigiyenasi. Jismoniy tarbiya aqliy, axloqiy, mehnat va estetik tarbiya bilan qo'shib olib boriladi. Ibtidoiy davrdan boshlab Jismoniy tarbiyaga alohida e'tibor qaratilgan. Dastlab u jismoniy mashqlar, turli o'yinlar, mehnat jarayonlari, ovchilik, harbiy harakatlarga o'xshatilgan musobaqalar va sinovlar shaklida mavjud bo'lgan, turli marosimlarni aks ettirgan. Keyinchalik yoshlarni qilichbozlik, chavandozlik, kamondan otish, yakkama-yakka kurash mahoratiga o'rgatish jamiyatning asosiy vazifalaridan biriga aylana borgan. Uyg'onish davrida Jismoniy tarbiyaga e'tibor yanada kuchaydi. Gumanistlar Jismoniy tarbiyani o'quv dasturiga kiritishga uringanlar. Jismoniy tarbiyaga o'rta asrlarda Yevropada oilaviy tarbiya va maktabdagi pedagogik jarayonning muhim qismi sifatida karala boshlandi. Jismoniy Tarbiya Russo «Emil, yoki Tarbiya to'g'risida» deb atalgan pedagogik risolasida Jismoniy tarbiyaning bolalarning aqliy kamoloti va mehnat tarbiyasidagi ahamiyatini ta'kidlagan. 18-a. da asosan Russo g'oyalari ta'sirida Germaniyada paydo bo'lgan «insonparvarlik va yaxshi xulq maktablari» — filantropinlar jismoniy tarbiyaning shakl va uslublarining takomillashuviga olib keladi.

Gimnastika mashqlari maktab dasturlaridan mustahkam o'rin oladi. 19-a. oxiri va 20-a. boshida Fransiya, Buyuk Britaniya va b. mamlakatlarda Jismoniy tarbiyaning milliy tizimlari tarkib topdi. O'zbekistonda Jismoniy tarbiyaga juda qadimdan salomatlikni mustahkamlashning asosiy vositasi deb qaralgan. Mahmud Koshgariyning «Devonu lug'otit turk» asarida 100 dan ziyod xalq o'yinlari to'g'risida ma'lumot berilgan. «Alpomish» o'zbek xalq qahramonlik dostoni, Alisher Navoiyning «Farxod va Shirin», Zayniddin Vosifiyning «Badoye ul-vaqoye» («Nodir voqealar»), Boburning «Boburnoma» asari va b. da jismoniy, jangovar mashqlar, kuchlilik bahsmunozaralarining xilma-xil namunalaridan xikoya qilinadi. O'zbekistonda mustaqillik yillariga kelib Jismoniy tarbiya va sport dav-lat siyosati darajasiga ko'tarildi. 1992-y. da (2000-y. da esa yangi tahrirda) «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi qonunning qabul qilinishi, 1993-y. da Sog'lom avlod davlat dasturining ishlab chiqilishi, Vazirlar Mahkamasining sportning alohida turlarini rivojlantirishga oid va nihoyat 1999-y. da «O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori Jismoniy tarbiyaning huquqiy asoslarini yaratdi. Jismoniy tarbiyaning keng

tarmoqli tizimi: oilaviy-maktabgacha davr (chaqaloqlikdan boshlab bog'cha Yoshi-dagi), maktab yoshi, o'rta maxsus va oliy ta'lim davri hamda katta yoshdagi (erkak va ayol)lar Jismoniy tarbiya sini o'z ichiga oladi. O'zbekistonda umumta'lim maktablaridagi Jismoniy tarbiya pedagogik jarayon hisoblanib, Jismoniy tarbiya darslari, sport seksiyalaridagi mashg'ulotlar orqali amalga oshiriladi. «Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun jismoniy tarbiyadan davlat ta'limi standart» bo'yicha 1 — 9-sinflarda haftasiga 2 soatdan Jismoniy tarbiya darslari joriy etilgan. O'quvchi-yoshlar o'rtasida Jismoniy tarbiyani yanada ommalashtirish va ularning salomatligini mustahkamlash maqsadida 1999-yilda maxsus test sinovlari ishlab chiqildi. Mazkur testlarni muvaffaqiyatli topshirganlar uchun 3 darajali «Alpomish» va «Barchinoy» nishonlari ta'sis etildi. 1.588.298 nafar o'quvchi mazkur testlarni muvaffaqiyatli topshirdi (2002). Shuningdek, maktab o'quvchilari uchun «Umid nihollari», litsey-kollej o'quvchilari uchun «Barkamol avlod», oliy o'quv yurti talabalari uchun «Universiada» ommaviy musobaqalarini har 2 y. da o'tkazish yo'lga qo'yildi. Xalq o'yinlari va ommaviy sport turlari bo'yicha qar 2 y. da «Alpomish o'yinlari» festivali hamda «To'maris o'yinlari» o'tkazib kelinadi. Jismoniy tarbiyaning ilmiy-amaliy asoslari va shu soha mutaxassislari O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya instituti, oliy o'quv yurtlarining f-tlari hamda bo'limlarida tayyorlanadi. Respublikada 6 ta olimpiya o'rinsosarlari bilim yurti, 8 ta oliy sport mahorati maktabi va 369 ta bolalar-o'smirlar maktabida ham o'quvchilarga Jismoniy tarbiyadan saboq beriladi. «Yoshlik» ko'ngilli sport tashkiloti, «Vatanparvar» mudofaaga ko'maklashuvchi tashkiloti, «Dinamo» sport klubi kabi sport jamiyatlari aholining turli qatlamlarini Jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga jalb etishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Бобомуродов Норпулат Ширинович Структуры физической подготовленности курашистов // Вестник науки и образования. 2020. №4-2 (82). обраш).

ЎЗБЕКИСТОНДА МИЛЛИЙ ТАДКИКОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 11-ҚИСМ

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 28.02.2022

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000
